

ROSSZ SZOKÁSAINKRÓL

FARKAS JENŐ

Könnyelműség, figyelmetlenség, hanyagság és semmivel nem törődés a kifejezői ama rossz szokásoknak és hibáknak, melyeknek egyikével vagy másikával az emberiség minden egyes tagja kisebb-nagyobb mérvben fel van ruházva s így természetesen mi nyomdászok sem vagyunk azoktól mentek; ez okból óhajtók e rossz hibákra röviden rámutatni, különösen hogy minő hatással vannak azok szakmánkra.

E rossz szokások elsajátításához az ifjabb generáció nyújtja a leghálásabb talajt, a mennyiben kedélyök tudvalevőleg ebben a korban minden jó és rossz tulajdonság elsajátítására egyformán hajlandó.

Hogy szakmánk komolysága mennyire megköveteli tőlünk e bajok ellenkezőjét, tudniillik a figyelmet, megfontolást és pontosságot munkánk minden részében, azt tudja mindenki.

Ki a megmondhatója annak, hányat sodort már közülünk komolyabb bajba e hibák egyike-másika. Hány szaktársnak kellett már tűrhető kondícióját elhagynia könnyelműsége vagy hanyagsága folytán! Nem is szólva azokról a nagyszámban levő szerencsétlenekről, a kiket e hibák még künn a magánéletben is árnyként kísérnek, a kik küzdelmes munkájukért megkapva keresményüket, a helyett, hogy azzal kötelezettségeiket kiegyenlíteni iparkodnának, mindjárt melegében a kártyaasztalt és a tivornyák más egyéb tanyáit keresik fel, a honnan egy átvirrasztott éj levertségével, testben-lélekben megtörve, a legjobb esetben heti keresményük roncsaival térnek másnap övéikhez, és azután a — szekrényhez. Csak itt kezdenek komolyan gondolkozni cselekményök felett, melyet önmaguk ítélnék el legjobban s erősen fogadják, hogy többé nem hódolnak meggondolatlan könnyelműségüknek — a jövő szombatig.

Hogy nyomdásztársadalmi életünk egészséges legyen, mindenekelőtt szükséges, hogy a bajokat — melyek az illetők iránt csak szánalmat keltenek a józan gondolkozásúakban és melyek egészséges törekvéseink elé is kiszámíthatatlan akadályokat gördítenek — gyökeresen kiirtsuk önmagunkból, mert — szerintem — csak a jelzett rossz tulajdonságtól ment szaktárs részesülhet a kölesönös tiszteletben és elismerésben úgy fel- mint lefelé; csak az a szaktárs, ki e bajokat levetkőzi, lehet mintaképe a jövő nyomdász-nemzedéknek.

E kitérés után lássuk, miként kísértenek minket a cikkem elején felsorolt bajok benn a nyomdában, foglalkozásunk közben.

Nézzük például azt a fiatal szedőt, a ki annak

idején csekély szellemi képességgel, még csekélyebb hivatással, talán csupán szülői kényszerből lépett a nyomdászpályára, hogy munkája által megélhetését biztosítsa. Tanonczkodása alatt — talán nem lévén jó példa előtte — kevés törekvést sajátított el a szakmában való előhaladásra, de annál több könnyelműséget és hanyagságot. Tanuló-ideje első szakában talán maga sem hitte, hogy nyomdász legyen belőle és csak később, midőn látta, hogy még fel is szabadulhat, kezdte magát beleélni helyzetébe, míg végre megérkezett a várva-várt idő, a midőn annak rendje és módja szerint a szaktársak sorába igttattatott. »Tanító-mestere« — tekintettel a »tanítvány« gyöngélkedő szaktehetségére — a legelső alkalommal szélnek ereszti az ifjút, a kinek most első teendője magát minden irányban ajánlgatni, míglen itt van az első kondiczió!

A főnök vagy faktor szívélyesen fogadja a »jóképű« fiatal embert; munka van bőven, tehát adnak eléje »kompreszt« szedni (de először minő munkát is adhatnának mást, a magát a szedés, sőt gyakran a nyomdászat minden ágában jártasnak ajánlott fiatal embernek!) azután — látszólag — feléje sem néznek.

Ifjú szaktársunk tehát megkezdi a szedést — ismét csak látszólag — a legnagyobb figyelemmel; hogy szed, azt mutatja egész testének ide-oda rángatásával, a betűknek a szedőléniához való folytonos kopogtatásával, majd figyelmessé leszünk a minden perczen megújuló zajra, a mit a betűknek a padlóra való hullása okoz s látjuk, hogy fiatal szaktársunk ezek felszedése miatt folyton le- és felbukdácsol a szekrény előtt, míg végre megúnva ezt a folytonos testgyakorlatot, fel sem veszi a leejtett betűket.

Tele szekrénye már az első sorok kiszedése után borzasztó képet tár elénk. Miként a vérese lecsapása után az apró madársereg szétrebben, akként igyekeznek a közjük lecsapó ujjaktól megrémült betűk a szomszéd rekeszekbe, úgyannyira, hogy a leggyakrabban igénybe vett rekeszek tartalma teljesen összefolyt egymással. Így például, ha egy félgeviertet akarunk a megfelelő rekeszből kivenni, három-négy esetben a szomszéd *a* és *e* betű jön kezünkbe és csak azután sikerül a kívánt anyag birtokába jutnunk. Hány esetben találunk az alsó rekeszekben oly betűket, — például kezdőket (versal), számokat stb. — melyek ezektől a legtávolabb eső rekeszekben fekszenek. Eme viszás és boszantó állapotokat úgy a hanyag osztás, mint a szedésközben való észeltudatlan kapkodás idézi elő.

Hanem azután meg is látszik az ilyen dolognak elmaradhatlan következménye a korrekturán. A korrektor alig talál helyet a sok hiba kijavítására; úgy szólván nincs sor, melyben hiba ne volna és midőn a korrektura-átadással figyelmesebb munkára kéri az illető szedőt, rendesen azzal áll elő, hogy: »hiszen csak fischhibák! gyorsan megkorrigálja ő azokat!«

Nos, mit gondolnak szaktársaim, hogyan történik ez a gyorsan való korrigálás? Nagyon egyszerűen. A szedő hajóra tolja kikötött szedését és a nélkül, hogy felbontaná, — daczára, hogy már az első sorban és a sorok szélein is van javítani valója — elkezdi kegyetlen munkáját; kiméletlenül szurkálja árával azt a sorsüldözött betűt, mely a szedéssel együtt szorosan ki lévén kötve, nem akar tágitani helyéről addig, míg makaességának néhány közeli szomszédja is lehorzolt

fejjelel meg nem adja az árát. Csak ezután — a kénysernek engedve — bontja fel (sokszor még akkor sem!) szedését, a mikor aztán végre belátja, hogy az ily módon lazává tett szedésben sokkal könnyebben hozzáférhet a kijavítandó betűkhöz s különösen az ezeknél sokkal alacsonyabb kizárásokhoz. Csakhogy ez a belátás nem terjed továbbra, mert már a következő kolumnánál ismétlődik az előbbi eset — nem nagy előnyére az üzletnek, de legnagyobb hátrányára az illető szedőnek.

A nyomdai anyag még gondos kezelés mellett is rohamos pusztulásnak van kitéve, képzelhető hát, mily módon fokozódik ez, ha a szedő könnyelműen, minden kimélet nélkül bánik el vele. Hányszor történik meg, hogy a szedő egy fiókot, — melyben az írás vagy körzet állva van berakva, használat után, a nélkül, hogy a kiszedett betűkkel együtt a léczecskék között itt-ott felesúszott betűket előbb kézzel lenyomkodná, — hanyagul belöki helyére, úgy, hogy a felálló betűk nyomban letörnek. Hogy minő kár ez az üzletre, azt felesleges magyaráznom, csak azt akarom megjegyezni, hogy gondatlanságának ily esetben a szedő is megadja az árát, ha a letört betű- vagy körzetből amúgy is csak egy-két darab volt, a melyek mindegyikére égető szüksége lett volna. Ez a feltevés különösen áll a vidéki kisebb nyomdákra, melyekben a szedő nem igen dúsálhat a különböző betűk és körzetek halmazában.

De vajjon nem lehet-e bűnül felróni az e nembeli vétkes hanyagságát a szedőnek még akkor is, ha nagyobb anyagmennyiség áll is rendelkezésére. Nézetem szerint ez egyformán káros hatással van az üzletre, ha meggondoljuk, hogy nem csupán ily

módon megy tönkre az anyag, mert hiszen ezek a betegségek nem kizárólag a szedők speciális tulajdonai, épp úgy uralkodnak ezek a gépmesterek között is, a kiknek figyelmetlen s könnyelmű munkája szintén nem ritkán hoz veszélyt a kezök alá kerülő anyagra.

Hogy több példát ne említsek, csak az ékezetes (accentes) kezdőbetűkről szólok. Hányszor okoz egyik-másik szedőnek kellemetlen munkát a gépmester könnyelmű és vigyázatlan leverése (klopfolás) által letört ékezetnek a gépben való utólagos rászedése. Annál inkább helyén van ily esetben a szedő boszankodása, ha — fölteszem — a figyelme úgy is kiterjedt annyira, hogy talán utolsó ékezetes betűjét oly helyen alkalmazta szedésében, mely teljes biztosítékot nyújthatott annak épségben maradására.

Azon — remélem — nem fog megütközni a tisztelt olvasó, ha itt az *utolsó* ékezetes kezdőbetűről szóltam, hiszen mindnyájunknak volt már alkalma meggyőződni arról, hogy mily könnyen letörnek szerencsétlen helyzetüknél fogva egyes kezdőbetűkről az ékezetek még a leggondosabb kezelés mellett is, hátha még figyelmetlenül alkalmazza azokat a szedő, akkor a betűk megérkezése után rövid idő múlva még hirmondó sem marad belőlük. Ennek elkerülése végett az a szedő, ki gondot fordít az anyag épségben tartására, a szedés első sorában, — hol leginkább ki van téve a letörés veszélyének — sohasem, vagy csak kényszerűségből alkalmazza az ékezettel ellátott kezdőbetűket, hanem az ékezetet külön rakja fel.

Dolgoztam már oly nyomdában (vidéken nem egy van olyan), hol az ékezettel ellátott *Á* betű a hanyag és könnyelmű kezelés folytán teljesen ismeretlen

fogalom volt. Hogy minő hátránnyal van ez a műszedőre, azt alább röviden körvonalozom.

Tudják azt nagyon jól, hogy minő hajlódással és idővesztéssel jár az ékezetek rászedése a különböző betűfajokra még egyenes soroknál is, de különösen vesződéssel jár az a különféle hajlított soroknál, vagy a hol szűk helyhez vagyunk kötve.

Az a szedő pedig, ki kevés figyelmet fordít az ékezet felrakására, vagy éppen hanyagul cselekszi azt, az csak fél munkát végez, mert a szedésben a betűhöz látszólag jól illő ékezet ily esetben — a gépben való zárás után — a revízió egészen más képet fog nyújtani, olyannyira, hogy kívánatossá válik annak újból való kizárása, odaillesztése.

Ezekből látszik, hogy az ékezetes kezdőbetűk kezelése úgy a szedő, mint a nyomó részéről óvatosságot és figyelmet igényel, ha azt óhajtjuk, hogy azok épségben és használható állapotban maradjanak.

Hanyagsággal vádolható továbbá az a szedő is, ki az általa használt szekrényt nem dugja be helyére teljesen, mintha csak azt akarná ezzel czélozni, hogy az állvány (regális) valamennyi szekrényében elhelyezett betűk egy pillantással betekintheők legyenek. Én azonban nem vagyok hajlandó hinni, hogy ezt a nagyszerű előnyt akarja az illető szaktárs a hézagosszekrény-bedugással elérni, hanem igenis megvannak ennek a rossz hátrányai. A mellett, hogy az ott foglalatostkodó egyén könnyen beleütheti lábát a kiálló szekrényekbe, az azokban levő betű folyton ki van téve a por rászállásának, de a megsérülésnek is a könnyelműen elejtett stég, rézlénia vagy más egyéb anyag által, holott egy kis jóakarattal mellett könnyen elejét vehetjük az e fajta anyagrongálásnak.

Az itt elmondottak csak csekély részét képezik ama hibáknak, melyek a szedő könnyelműségében, hanyagságában és figyelmetlenségében lelik magyarázatukat. Az Évkönyv kerete nem volna elég befogadásukra, ha azokat itt mind fel akarnám sorolni. Különben az itt elmondottakra is hallani vélem egyik-másik szaktárs véleményét, hogy »unalmas szőr-szalhasogatás«. . . . Mindamellettt eléggé megjutalmazottnak fogom magamat tekinteni, ha e pár figyelemztető sorral csak egy — az itt felsorolt hibákban szenvedő — szaktársat is sikerült kigyógyítani vagy legalább is a javulás útjára téríteni.

